

**SPRÁVA O VEDECKO-VÝSKUMNEJ ČINNOSTI
ÚSTAVU VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA A HYGIENY LF UPJŠ
ZA ROK 2021**

1. Vedeckovýskumná kapacita a jej využitie na riešenie vedeckých projektov v roku 2021

Všetci zamestnanci ústavu sú zapojení do riešenia projektov.

2. Ceny za vedu, resp. iné ocenenia a vyznamenania získané zamestnancami fakulty v roku 2021 za výsledky vo výskume

3. Prednášková činnosť fakulty v roku 2021

4. Vedecké podujatia v roku 2021

prof. MVDr. T. Kimáková, PhD.

Dni praktickej obezitológie a metabolického syndrómu.

Pečeň a metabolický syndróm. 11.-12. 6.2021 Kongresový hotel Alexander, Bardejov

5. Realizačné výstupy z riešenia projektov, vývoj a transfer technológií, spolupráca s praxou a podnikateľská činnosť

**6. Významné vedeckovýskumné výsledky UPJŠ LF
Najvýznamnejšie výsledky**

Oblasť výskumu 180 Lekárske, farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

AED - Vedecké práce v domácich recenzovaných vedeckých zborníkoch, monografiách
VARGOVČÁK, Marek - **DORKO, Erik:**

Aktívne vyhľadávanie karcinómu prostaty – výsledky 5-ročného skríningu v podmienkach urologickej ambulancie.

Životné podmienky a zdravie: zborník vedeckých prác. - Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2021: 67-76. Spôsob prístupu:

https://www.fmed.uniba.sk/fileadmin/lf/sucasti/Teoreticke_ustavy/Ustav_hygieny/Webpic/Zborniky/ZPa_Z_2021.pdf.

Adenokarcinóm prostaty (CaP) je jedným z najčastejších zhubných nádorov u mužov na Slovensku a vo svete. Toto ochorenie predstavuje viac ako 22 % všetkých nádorov v mužskej populácii. Aktívne vyhľadávanie na Slovensku prebieha prostredníctvom ambulantných urológov, kam sú pacienti

odosielaní praktickými lekármi. Skutočná miera výskytu je však oveľa vyššia v dôsledku latentnej choroby. Spektrum vyšetrení na urologickej ambulancii zahŕňa ultrasonografické (USG) vyšetrenie močových ciest a prostaty, digitálne rektálne vyšetrenie (DRE) a vyšetrenie prostatického špecifického antigénu (PSA).

(KEGA 008/UPJŠ-4/2020, KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 010UPJŠ-4/2021, VVGS 2020-1662, VVGS VUaVP35 vvg-2020-1653, VVGS-2020-1485).

BEREŠ, Matúš - ČELLÁR, Róbert - DORKO, Erik:

Vplyv dlhodobej spolupráce pacienta pri liečbe osteoporózy na výskyt zlomenín.

Životné podmienky a zdravie: zborník vedeckých prác. - Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2021: 43-50. Spôsob prístupu:

https://www.fmed.uniba.sk/fileadmin/lf/sucasti/Teoreticke_ustavy/Ustav_hygieny/Webpic/Zborniky/ZPa_Z_2021.pdf.

Osteoporóza je metabolické ochorenie skeletu charakterizované úbytkom kostnej hmoty a poruchou mikroarchitektúry kostného tkaniva, v dôsledku čoho dochádza k zvýšenej fragilitě kostí a náchylnosti k zlomeninám. Celosvetovo postihuje viac ako 200 miliónov pacientov a trpí ňou 30 % všetkých postmenopauzálnych žien. Najzávažnejšou komplikáciou osteoporózy sú zlomeniny. Celoživotné riziko zlomeniny proximálneho femuru, stavca alebo predlaktia sa odhaduje na 40 %, čo je podobná hodnota ako riziko koronárnej choroby. Incidencia osteoporotických zlomenín v Európe stúpa a to nielen v oblasti bedra, ale aj v ostatných anatomických lokalitách. V roku 2010 bolo zaznamenaných v EÚ (Európska únia) približne 3,4 milióna nových osteoporotických zlomenín. Riziko úmrtia po zlomenine bedrového kĺbu u 65-ročnej ženy je rovnaké ako úmrtie na rakovinu prsníka a 4-krát väčšie ako na rakovinu maternice.

(KEGA 008/UPJŠ-4/2020, KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 010UPJŠ-4/2021, VVGS 2020-1662, VVGS VUaVP35 vvg-2020-1653, VVGS-2020-1485).

NOVÝSEDLÁKOVÁ, Barbora - DORKO, Erik:

Výsledky prieskumu poznatkov o stravovacích návykoch a alternatívnej výžive.

Životné podmienky a zdravie: zborník vedeckých prác. - Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2021: 153-159. Spôsob prístupu:

https://www.fmed.uniba.sk/fileadmin/lf/sucasti/Teoreticke_ustavy/Ustav_hygieny/Webpic/Zborniky/ZPa_Z_2021.pdf.

Za alternatívne metódy výživy sa považujú dlhodobo používané spôsoby výživy, ktoré sa zásadným a podstatným spôsobom odlišujú od bežnej stravy. Ľudia sa rozhodujú pre alternatívne smery najčastejšie ak majú zdravotné problémy, avšak niektoré odporúčania môžu mať opačný efekt. Nedostatočným príjmom niektorých potrebných živín môžu sa vyskytnúť vážne poruchy zdravia. Ďalšími motívmi pre výber alternatívnej formy stravovania je napr. snaha stať sa chudším, žiť zdravšie, ochrana zvierat a pod. Najviac akceptovanou formou alternatívneho stravovania je vegetariánstvo. Alternatívna výživa okrem rôznych druhov vegetariánstva zahŕňa aj mnoho ďalších diét ako delenú stravu, makrobiotickú diétu, výživu podľa krvných skupín, paleo diétu a ďalšie.

(KEGA 008/UPJŠ-4/2020, KEGA 007UPJŠ-4/2018, KEGA 010UPJŠ-4/2021, VVGS 2020-1662, VVGS VUaVP35 vvg-2020-1653, VVGS-2020-1485).

BDE - Odborné práce v ostatných zahraničných časopisoch

DRABIŠČÁK, Erik - DORKO, Erik:

Prevenia urolitiázy.

Hygiena: časopis pro ochranu a podporu zdraví, 66 (2021): 10-15.

Urolitiáza je multifaktoriálnym ochorením zložitého charakteru s vysokou tendenciou k rekurencii.

Primárna (profylaxia) a sekundárna (metafylaxia) prevencia sú dôležitými ochrannými prostriedkami pred vznikom ochorenia, resp. jeho recidívy. Pri urolitiáze má veľký podiel zloženie a množstvo denne prijatej stravy a vody i zdravý životný štýl jedinca. Profylaxia zahŕňa identifikáciu a reguláciu rizikových

faktorov ešte pred prvým prejavom. Metafylaxia sa snaží zabrániť opätovnému vzniku konkrementu (recidívy) potlačením rizikových faktorov, ktoré majú rozhodujúcu úlohu v tomto patologickom procese. Celý proces zahŕňa správne nastavenie jedálneho lístka a zlepšenie stravovacích návykov s obmedzením rizikových zložiek potravy a na opačnej strane so zvýšenou konzumáciou potravín s benefítnym účinkom. Neoddeliteľnou súčasťou je poučenie o dostatočnom dennom príjme vody a iných tekutín vo vzájomnej korelácii s fyzickou aktivitou.

(KEGA 008/UPJŠ-4/2020, VVGS VUaVP35 vvg-2020-1653).

Oblasť výskumu 180 – Lekárske, farmaceutické a nelekárske zdravotnícke vedy

ADE - Vedecké práce v ostatných zahraničných časopisoch

SILAGHI, Ciprian - BORDEA, Madalina - KLEIN, Gina - TRITEAN, Corina - SUR, Ger - ALDEA, Cornel - SAMASCA, Gabriel - TIMIS, Teodora-Larisa - FLORIAN, Ioan-Alexandru - MAKOVICKÝ, Peter - MAKOVICKÝ, Pavol - **RIMÁROVÁ, Kvetoslava**

COVID-19 mRNA Vaccines are Safe and Effective [elektronický zdroj] / Ciprian Silaghi ... [et al.] -

Projekt: Aplikácia inovatívnych multimediálnych prístupov vo výučbe účinkov fyzikálnych faktorov s využitím expozičného modelu pre študentov zdravotníckych odborov - KEGA 007UPJŠ-4/2018 ;

Multimediálne technológie vo výučbe štúdií kardiovaskulárneho rizika a zdravotného stavu populácie študentov VŠ s využitím voľne dostupných softwarových aplikácií - KEGA 008UPJŠ-4/2020 ;

Implementácia multimediálnych technológií vo výučbe preventívnych intervencií v lekárskech a nelekárskych odboroch 010UPJŠ-4/2021 ; Implementácia e-learningových preventívnych intervencií v rámci výučby lekárskech a nelekárskych odborov VVGS-2020-1485.

In: International Journal of Celiac Disease. - ISSN 2334-3486. - Roč. 9, č. 3 (2021), s. 103-106. - DOI 10.12691/ijcd-9-3-4

BUŠOVÁ, Andrea – DORKO, Erik.

Súčasná problematika lymfatickej boreliózy a kliešťovej encefalitídy a ich rizikové faktory. Hygiena.

2021;66(3):87-93. ISSN 1802-6281. DOI 10.21101/hygiena.a1787. VEGA 1/0198/13, KEGA 008UPJŠ-4/2020, KEGA 007UPJŠ-4/2018, VVGS-2020-1485, VVGS 2020-1662.

Zoonózy sú celosvetovo rozšírené ochorenia a tvoria približne 61 % infekčných chorôb. K prenosu dochádza priamo alebo nepriamo medzi zvieratami a ľuďmi, napríklad konzumáciou kontaminovaných potravín, kontaktom s nakazenými zvieratami alebo uhryznutím vektora, napríklad kliešťá. Celosvetový výskyt ochorení prenášaných kliešťami rastie a predpokladá sa, že bude aj naďalej stúpať. Príkladom je aj lymfatická borelióza a kliešťová encefalitída, ktoré patria k najčastejším ochoreniam prenášaným kliešťami v našich zemepisných šírkach. Cieľom práce bolo zistiť súčasnú prevalenciu protilátok proti vírusu TBEV a B. burgdorferi s. l. medzi populáciou východného Slovenska.

ADC - Vedecké práce v zahraničných karentovaných časopisoch

UHER, Ivan - BUKOVÁ, Alena - ŠVEDOVÁ, Milena - **KIMÁKOVÁ, Tatiana** - JUSKOVÁ, Mária KÜCHELOVÁ, Zuzana - CHOLEWA, Jaroslaw Physical Activity, Natural Environment, Present Moment Awareness and Its Consideration: A Qualitative Review. Sustainability. - ISSN 2071-1050. - Roč. 13, č. 15 (2021), 8436, s. 1-8. - DOI 10.3390/su13158436

KRAJČÍKOVÁ, Kristína - SEMANČÍKOVÁ, Erika - ZAKUŤANSKÁ, Katarína - KONDRAKHOVA, Daria M. - MAŠLANKOVÁ, Jana - STUPÁK, Marek - TALIAN, Ivan - TOMAŠOVIČOVÁ, Natália - **KIMÁKOVÁ, Tatiana** - KOMANICKÝ, Vladimír - DUBAYOVÁ, Katarína - BREZNOŠČÁKOVÁ, Dagmar - PÁLOVÁ, Eva - SEMANČÍK, Juraj - TOMEČKOVÁ, Vladimíra

Tear fluid biomarkers in major depressive disorder: Potential of spectral methods in biomarker discovery [elektronický zdroj] / Kristína Krajčíková ... [et al.]. [Biomarkery slznej tekutiny pri veľkej depresívnej poruche: potenciál spektrálnych metód pri hľadaní biomarkerov]. - Projekt: Slzná tekutina a sliny v preventívnej, prediktívnej a personalizovanej medicíne - VEGA 1/0333/20 ; Analýza rizikových faktorov životného štýlu študentov vysokých škôl a poslucháčov Univerzity tretieho veku - KEGA 005UPJŠ-

4/2019 ; Príprava a štúdium nanomateriálov pre technológie na konverziu a prenos energie - VEGA 1/0204/18 ; Štúdium vzniku a progresie parodontitíd využitím najnovších molekulárno-biochemických metód - VEGA 1/0559/18. In: Journal of Psychiatric Research. - ISSN 1879-1379. - Roč. 138, (2021), s. 75-82. - Spôsob prístupu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022395621001886>. - DOI 10.1016/j.jpsychires.2021.03.038

AAB - Vedecké monografie vydané v domácich vydavateľstvách

KIMÁKOVÁ, Tatiana - TÓTH, Štefan - UHER, Ivan

Zdravé a aktívne starnutie účastníkov vzdelávania na univerzite tretieho veku a vysokoškolských študentov [elektronický zdroj]. Recenzenti Ľubica Argalášová, Jana Hamade. – Projekt: Analýza rizikových faktorov životného štýlu študentov vysokých škôl a poslucháčov

Univerzity tretieho veku - KEGA 005UPJŠ-4/2019 ; 1. vyd. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021. - 340 s. [13,71 AH], online. - ISBN 9788057400271

Vedecká monografia sa zaoberá aktívnym a zdravým starnutím, jeho základnými ukazovateľmi, involučnými zmenami, či vzťahmi medzi zdravým starnutím a životným štýlom. Osvojenie si zdravého životného štýlu a aktívna účasť na zdravotnej starostlivosti o samého seba sú dôležité prvky vo všetkých etapách nášho života, a teda aj pri zdravom starnutí. Popisujeme možnosti starších ľudí spomaľovať nepriaznivé zmeny spojené so starnutím aj pomocou vzdelávania a vzdelávacích aktivít rôzneho typu. Súčasťou vedeckej monografie je aj vlastný výskum zameraný na celkové zdravie a vybrané rizikové faktory životného štýlu, najmä konzumáciu rôznych skupín potravín, fajčenie, alkohol, pohybovú aktivitu a stresovú záťaž účastníkov vzdelávania na Univerzite tretieho veku na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, slovenských a zahraničných vysokoškolských študentov na Lekárskej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Vedecká monografia je vhodná pre vedeckú komunitu, študentov medicínskych, a prírodovedných odborov, verejného zdravotníctva troch stupňov vysokoškolského štúdia.

ADF – Vedecké práce v domácich časopisoch

KIMÁKOVÁ, Tatiana - BERNADIČ, Marián - UHER, Ivan - RAČKOVÁ, Mariana

Oxidačný stres a rizikové faktory životného štýlu / Tatiana Kimáková ... [et al.]. - Projekt: Analýza rizikových faktorov životného štýlu študentov vysokých škôl a poslucháčov Univerzity tretieho veku - KEGA 005UPJŠ-4/2019 ; Výskum hybridnej modrej a zelenej infraštruktúry ako aktívnych prvkov 'špongiového' veľkomesta - VEGA 1/0217/19. In: Lekársky obzor : odborný časopis Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave. - ISSN 0457-4214. - Roč. 70, č. 5 (2021), s. 184-188.

KIMÁKOVÁ, Tatiana - BERNADIČ, Marián

Súčasný zdravotné riziká a dôsledky expozície PCB látkami / In: Monitor medicíny SLS : časopis určený pre účastníkov sústavného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov. - ISSN 1338-2551. - Roč. 11, č. (2021), s. 10-12.

7. Iné

1. Multimediálne technológie vo výučbe štúdií kardiovaskulárneho rizika a zdravotného stavu populácie pre študentov VŠ s využitím voľne dostupných softwarových aplikácií - KEGA 008/UPJŠ-4/2020; Dorko
2. Aplikácia inovatívnych multimediálnych prístupov vo výučbe účinkov fyzikálnych faktorov s využitím expozičného modelu pre študentov zdravotníckych odborov - KEGA 007UPJŠ-4/2018; Rimárová

3. Implementácia multimedialných technológií vo výučbe preventívnych intervencií v lekárskejších a nelekárskych odboroch - KEGA 010UPJŠ-4/2021; Rimárová
4. E-learningová inovácia výučby predmetu Hygiena detí a mládeže - VVGS 2020-1662; Rimárová
5. Analýza výskytu a zloženia močových kameňov v asociácii s rizikovými faktormi ochorenia - VVGS VUaVP35 vvgS-2020-1653; Drabiščák
6. Implementácia e-learningových preventívnych intervencií v rámci výučby lekárskejších a nelekárskych odborov - VVGS-2020-1485. Rimárová

doc. MUDr. Kvetoslava Rimárová, CSc., mim. prof.
prednostka ÚVZaH